

érdekképviseleti, tehát lényegi munkájukhoz. Ahogy például a Román Írószövetség.

A Magyar Írószövetség elmúlt háromnegyed évében igyekeztem bebizonyítani azt, hogy egy ilyen nagy múltú, nagy létszámú szervezet is képes a megújulásra. Ma már látom és tisztán érzelem, hogy ez a folyamat legalább tíz évet igényel. Nem megy egyik napról a másikra. Tökéletesen megértem egyes idősebb kollégáim, mestereink félelmét, aggodalmát, hogy hol van az ő szerepük ebben a megváltozott és felgyorsult világban, amelyhez bizonyos mértékben az Írószövetségnek is alkalmazkodnia kell. De azt is, hogy a fiatalabbak meg rohannak a pénzük után, hogy megéljenek valahogy, ha már ezt a nehéz hivatást választották. Ilyen feltételek mellett, a gazdasági kivéreztettség állapotában vajon miként képes fennmaradni, hát még meg is újulni egy monstre intézmény?

Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy ma már egy magára valamit is adó szervezet nem érvényesülhet, nem kommunikálhatja magát hatékonyan jól működő portál nélkül. Ezért szervezetünk megújult honlapját az elkövetkező két évben szeretném tovább fejleszteni. A több mint hatvan éves, legnagyobb létszámú írószervezet, a Magyar Írószövetség tavaly novemberben ugyanis a megújulás programját tűzte ki célul maga elé. A vezetőségében és választmányában is megfiatalodott, reprezentatív intézmény a hagyományok ápolásán, az írotársadalom érdekképviseletén, a kultúrdiplomáciai tevékenységen túl a nyitás politikáját kívánja a jövőben gyakorolni. Mégpedig úgy, hogy kilép székháza falai közül. Idén először csatlakozott a Nagy László Emléktúrához kulturális programokkal és adománygyűjtéssel a vörösiszap-károsult települések számára. Szintén első ízben nyitotta meg székházát a Múzeumok Éjszakája program keretében, és nyújtott ízelítőt a szépszámú érdeklődő közönségnek sokszínű tevékenységéről a Fiatal Írók Szövetségével karöltve. Valamint első alkalommal települt ki a Művészetek Völgyébe is gazdag irodalmi, zenei, színházi és egyéb kulturális programokkal. Itt a kortárs írók nem csupán hivatásuk minőségében mutatkoztak be közönségük előtt, de egyéb olyan tevékenységükben is (zene, borászat), amelyben szintén jeleskednek. *Írók szövetségben* címmel, az 1981-es és az 1986-os „rendszerváltó” közgyűléseink évfordulói alkalmából interjúsorozatot készítettünk, amit a Magyar Televízió hétfő esténként a közelmúltban sugárzott. (A magyar drámaírás nemrég elhunyt fejedelme, Hubay Miklós nekünk adta legutolsó interjút.)

Az Erdélyi Magyar Írók Ligája idei, tizedik táborának a tehetség-gondozás volt a témája. Rendkívül aktuális kérdés. Mert nem csupán az örökség ápolása a feladatunk és kötelességünk, de az utánpótlás kinevelése is, számos folyóirattal, kiadvóval és egyéb műhellyel egyetemben. Ha mindezt hagyjuk leromlani, elpusztulni, egyre több pályaelhagyó lesz – már így is számos tehetség választ könnyebb pénzkereső munkát. Így azonban hosszú távon tovább romlik-rombolódik anyanyelvünk, szellemi frissességünk, találékonyságunk. Lehet, hogy a holnapunkat tisztességesen dolgozó, termelő emberekkel föl lehet építeni, de a holnaputánhoz kevés a gazdaság rendbehozatala. A test elhasználdik, de a kulturális emlékezet, amely művészi alkotásokban manifesztálódik és tükröződik, folyton-folyvást átöröklődik és táplál újabb és újabb nemzedékeket, hogy teljes életet élhessenek. Ha ezt elsorvasztjuk, a jövőnkéről mondunk le önként.

(A szerző a Magyar Írószövetség elnöke)

Balogh Endre

MÓKÁS MINDENNAPOK

I. Preludium

Az alábbiakban, válaszként Csepregi János vitaindító cikkére, azt a döbbenetesen unalmas dolgot próbálok elmesélni, mi az, ami tanulságképp megfogalmazódott bennem a József Attila Körrel mint szervezettel – és ezen keresztül az irodalmi élettel, valamint a magyar társadalommal – kapcsolatban az eddigi elnöki munka során.

Annak idején az együttműködés fogalma köré terveztem szervezni a munkám. Kikkel akartam együttműködni? A tagsággal, az elnökséggel, az írószervezetekkel, valamint a döntéshozókkal és az esetleges támogatókkal. Úgy gondoltam, hogy a teljesítmény érdekel a szervezeten és az irodalmi életen belül, azokkal dolgozom szívesen, akik hasonlóképpen látják ezt, azokkal pedig nehezen jutok majd dűlőre, akik nem teljesítménnyel akarnak eredményt elérni. Nem foglalkoztatott, hogy ki milyen politikai tábor része, szekértolója, fizetett vagy nem fizetett, sőt: kompromittált vagy nem kompromittált

értelmiségije, esetleg segg- és/vagy talpnyalója, ha a közös céljaink elérésében szövetkezni lehetett vele.

Nem véletlen, hogy a négy reprezentatív írószervezet – a FISZ (Bednics Gábor, majd Kollár Árpád), a JAK, a Magyar Írószövetség (Vasy Géza, majd Szentmártoni János) és a Szépírók Társasága (Csaplár Vilmos), valamint az azóta anyagi bázisát veszített MAOE (Füzi László vezette) Irodalmi Tágozata – 2010 tavaszán elkezdett együtt gondolkodni a közös lehetőségeinken, és kiderült: együtt mégiscsak okosabbak vagyunk, mint külön-külön. Korábban jelentős volt a politikai megosztottság a szervezetek közt, sokszor uralkodott a sérelmi retorika, ami az utóbbi időben szinte teljesen megszűnt, legalábbis ezeken a tárgyalásokon és a sajtónyilatkozatokban. Bár vannak táborok, de ha a szakmai szervezetek olyan konszenzust keresnek, amelyben mindenkinek, aki szeretne különbözni a másiktól, erre a különbözősége azért megvan a lehetősége, akkor létrejöhet egy olyan világ, ahol az együttműködők hangja hallatszik kórusnak, és nem a megélhetési megosztók kappanhangjának rikácsolására figyel fel a nagyrédemű. Erre a folyamatra legfeljebb csak ráerősített az, hogy néhány esetben, például a József Attila-díjnál a szakminisztérium belenyúlt a szakmai konszenzus során létrejött díjazotti névsorba, és cserélgetni kezdte a neveket (hogy konkrétan kapcsolódjak Csepregi János SZIF-ben megjelent szövegéhez). Ez persze rásegített a kooperációra, de fontos megjegyezni, hogy az nem a hatalommal szemben jött létre, hanem inkább egy demokratikus folyamat részeként.

Értünk el eredményeket, de azért nem olyan sokat, mint szerettünk volna. Előnyére változott például a közbelépésünk nyomán a Márai Program – ám egy éves késéssel indulhatott csak útjára. Mondhatjuk, jól jött a kormányzatnak a javaslataink feldolgozása, hiszen így (és az előző kulturális kormányzat hosszadalmas töketlenkedésének köszönhetően) hiperdemokratikusnak tűnve spórolhatott meg már odaítélt egymilliárd forintot a könyvszakmán, a könyvtárakon és az írókon. Fontos volt az a munka, amit a közös nyilatkozatok megalkotása és a tárgyalásokra való felkészülés során végeztünk, ezek során ugyanis egyre inkább nyilvánvalóbbá vált, hogy alapvetően közös érdekek is mozgatnak bennünket.

II. *Intermezzo*

Hosszan tartott az az időszak, amikor az irodalom funkciói közt elsősorban a textuális megközelítésmódok voltak meghatározók. Az utóbbi időben a túlélést, az önlegitimációt keresve az irodalomtudományok is kultúratudományokká tágultak (írja pl. Kulcsár-Szabó Zoltán), így ismét előtérbe helyeződhetnek a társadalmi funkciók (így a szolidaritás) vagy a mű médiumának vizsgálata. Egy egyetemi képzés nem kerülheti el a társadalmi hasznosulás kérdéskörét. Az irodalomból élők – írom, pedig ilyen ember alig van Magyarországon –, szóval azok az emberek, akik irodalomból is élnek, meglátásom szerint egy szimpatikus kis szekta tagjai. Nem árt, ha tudnak erről, és szimpatikus kis szekta tagjaiként is viselkednek, de nem egymásra fújva, hanem konzíliumokat szervezve. Szerencsés az is, ha megpróbálnak látszani különböző parazita konstrukciók során (társművészetekkel együtt történő megjelenés, a nyerő marketingmódszerekre való rácsavarodás). Ahogy az irodalomtudományok, úgy az irodalom egy része is nyit a társadalmi kérdések felé – itt nem pártpolitikai kérdésekre gondolok, hanem olyan megközelítésekre például a lírában, mint amilyennel Borbély Szilárd (*A testhez*) és Erdős Virág (*A Trabantfejű Nő*) kötetei, vagy Kemény István (utóbbi, nagy nyilvánosságot kapott versei, például a *Búcsúlevél*) élnek. Az ilyen irodalom könynyebben megtalálja az utat a társadalom felé, mint a szövegcentrikus, bár attól sem idegen semmi, ami szöveg. Mellette jól megfér és másfajta kooperációra képes a társművészetekkel a kortársak, például Nemes Z. Márió vagy Pollágh Péter (különböző esztétikájú, de) jóval apolitikusabb fiatal lírája.

III. *A thelemai kolostor*

Most abból a szempontból látom fontosnak a JAK-ban eltöltött időmet, hogy olyasmit tapasztaltam meg benne, ami ritka Magyarországon. Azt ugyanis, hogy a demokratikus megmérettetés hogyan hozhat folyamatosan jó döntéseket, hogy az egyes feladatokra jelentkezők sosem a kontraszelekció eredményeiként tűnnek elő és mindig megfelelő ember kerül a megfelelő helyre, sőt általában a versenytársaik is olyanok, akik el tudnák látni a feladatukat. Ám ha valakivel baj lenne, biztos, hogy rögtön megjelenne a kritika. Bizonyos szempont-

ból Rabelais thelemi kolostorában találtam hát magam, ahol tehetőséges, fiatal és szép emberek jönnek-mennek, olvasnak-írnak. Tudom, hogy ez a kép hihetetlen, meg talán picit túl optimistának tűnik, de ha végignézem a programszervezőket és a programok sikerességét, akkor ezt láthatjuk. Budapesten és vidéken több mint száz programunk van évente, a JAK-tábor a legnagyobb irodalmi esemény a Könyvhét és a Könyvfesztivál után, megjelennek új és régi programok (új például az Add ide a drámád!-sorozat, míg régi a kritikai beszélgetéssorozat, az ImPulzus), jó a JAK-füzetek vagy a Világirodalmi Sorozat, a magyar kultúrpolitika számára is jelentős a Solitude csereprogram, sok külföldi látogat a JAK Műfordító Táborba, általában érzékenyek a jelen kérdéseire az elméleti programjaink, mint például a JAK Tanulmányi Napok. Lehet, hogy másutt is mindenki szót lehet érteni, s barátságok is szövődnek, de itt ez feltűnő, mint bulldog a here.

IV. A szabadság kis körei

Amire egyértelműen nagy szükség van, az az, hogy az irodalmi élet ne függjön ennyire a *támogatásoktól*. Ha az állam hagyná dolgozni az írószervezeteket mint a szabadság kis köreit, azaz csak annyi pénzük lenne, amennyiből az apparátus nyugodtan dolgozhat, akkor programokra már könnyebben lehetne kalapozni forrásokat. Még könnyebben lehetne, ha a törvényi keretek legalább annyira segítenék az írószervezeteket, mint a filmeseket vagy a színházakat: adókedvezményt a támogatóinknak!

De mindenekelőtt az a legeslegelső feladatunk, hogy azokat a kis köröket, amelyeket a magunk képére formálhatunk, és amelyek könnyen lesznek olyanok, mint amelyet szeretünk, erősítsük meg belül, legbelül. Ennek meglehet az a kisugárzása, hogy a hasonlókkal kialakul az az együttműködés, ami nem a viták elkerülését, hanem lefolytatását jelenti.

(A szerző a József Attila Kör leköszönő elnöke)

Zsolnai György

ELFEKTETETT KÉRDÉSEK

Abban a kérdésben, hogy a közelmúltban és a jelenben mekkora hatásokkal működtek/működnek az irodalmi közélet érdekképviselőinek nevezett szervezetei, bizonyosan konszenzus van. Az irodalom, szemben más kulturális ágazatokkal, az elmúlt időszakban kifejezetten alulteljesített az írószervezeteinek fenntartható működéséért vívott mindennapos harcban. Arról viszont kevés szó esik (és Csepregi János cikkében is kevés szó esett), hogy egyáltalán milyen lehetőségekkel bír egy érdekképviselői szervezet, főképp úgy, hogy láthatóan önmaga előtt sem tisztázott, valójában milyen érdekeket tud képviselni a nyilvánosság előtt. Ezzel több olyan húsbavágó kérdés felvetésének is együtt kell járnia, amelyekkel nem, vagy nem szívesen kerül szembe senki. A feltételrendszer, amelyben egy írószervezetnek működni kell, folyamatosan változik (többnyire rossz irányba), viszont az irodalmi közélet önmagával szembeni elvárásait függővé tenni a mindenkori kormányok kultúrpolitikájától vagy kuratóriumi döntésektől semmiképpen sem szerencsés, már csak mentálhigiénés szempontból sem.

Az irodalmi közélet résztvevőinek először is tisztázniuk kell a társadalmon és a politikán belül betöltött és betölthető szerepüket a továbblépés érdekében. A szerepek definiálását azonban nem kell szükségszerűen öncélú filozofálgatásként felfogni, hanem meg kell látni a lehetőséget abban, hogy egy egészséges vízió mind az írók, mind az általuk és értük létrejött írószervezetek számára elengedhetetlen a túlélés érdekében. Fel kell vetni például a kérdést, hogy egy ún. reprezentatív írószervezet vezetőjének szerepe mutat-e valami párhuzamosságot egy ugyancsak reprezentatívnak nevezett iparági szervezet vezetőjének szerepével. Ha ugyanis az előbbin nem lehet számon kérni az utóbbtól elvárt érdekérvényesítő képességet és nyilvánosság előtti aktivitást, akkor tulajdonképpen nem is beszélhetünk érdekérvényesítő szervről, hanem csupán egy irodalmi szalonról. Szükséges ezért jól körülhatárolni a játékeret és a hatékonyság kritériumait annak érdekében, hogy mind az írószervezeti vezetőségek, mind a tárgyalóasztalok túlsó felén ülők előtt világossá váljon, mik is a valódi tétek.